

FEITEN OVER DE TIJGERMUG, VRAGEN VAN KAMERLEDEN, DE ANTWOORDEN VAN HET KABINET EN COMMENTAAR OP DIE ANTWOORDEN

Betreft de antwoorden van de Ministers van VWS, LNV en VROM op schriftelijke vragen van de kamerleden Waalkens, Jacobi, Van der Veen (allen PvdA) en Cramer (CU) over de aanpak van de tijgermug (2060724180).

10 december 2007

Wilfred Reinhold
Wouter van der Weijden

Inhoud

Samenvatting

Vooraf: feiten over de tijgermug en het beleid

- A. Overzicht van documenten
- B. Historisch overzicht
- C. De importeurs
- D. De tijgermug: gezondheidsrisico's
- E. De tijgermug: overlevingskansen
- F. Gebruik bestrijdingsmiddelen
- G. Bestrijdingsmiddelenpakket
- H. Onderzoek naar virussen
- I. Onderzoek naar hinder
- J. Gebruik van muggenvallen en de aanwezigheid van tijgermuggen
- K. Aanwezigheid van tijgermuggen binnen de kassen
- L. Aanwezigheid van tijgermuggen buiten de kassen
- M. Regulering op grond van de wet of via convenant

Kamervragen en antwoorden, met kanttekeningen

Conclusies

Bijlagen: overzicht van importeurs van Lucky bamboo

- overzichtkaart
- detailkaarten van omgeving Aalsmeer en Westland
- adresgegevens

Samenvatting

De tijgermug (*Aedes albopictus*) komt voor in Azië, Afrika en Amerika. De mug is zeer hinderlijk en is bovendien in staat om diverse ziekten te verspreiden, zoals knokkelkoorts, Chikungunya en verschillende vormen van hersenontsteking. Al sinds de zomer van 2005 is bekend dat deze mug in Nederland wordt ingevoerd via de import van de sierplant Lucky bamboe (*Dracaena sanderiana*) uit China.¹ Omdat de overheid nog steeds niet krachtig optreedt gaat de invoer van tijgermuggen nog altijd door en stijgt de kans dat de mug zich in Nederland gaat vestigen en verspreiden. Vanwege de vele geschikte broedplaatsen zal de mug na vestiging nauwelijks meer zijn uit te roeien.

Vestiging is zeer riskant voor de volksgezondheid, want de mug kan diverse ziekten verspreiden. Afgelopen zomer heeft de mug nog gezorgd voor een epidemie van een nieuwe ziekte in Europa: Chikungunya. Ook voor het milieu zijn er risico's, want de mug zal moeten worden bestreden en dat zal onder meer gebeuren met biociden.

Om te voorkomen dat onomkeerbare schade ontstaat is het van groot belang de invoer van tijgermuggen zo spoedig mogelijk te stoppen. Na een eerste serie kamervragen van de Partij voor de Dieren hebben de PvdA en de ChristenUnie aanvullende vragen gesteld over het beleid. Dit rapport verschaft eerst een aantal feiten over de invoer van tijgermuggen in Nederland. Aan de hand daarvan worden de antwoorden geanalyseerd die de Minister van VWS (mede namens de Ministers van VROM en LNV) op de aanvullende vragen heeft gegeven. De analyse is gebaseerd op openbare documenten en documenten die naar aanleiding van enkele WOB-verzoeken aan ons zijn verstrekt door het Ministerie van VWS. Slechts een deel van de verstrekte documenten is door het Ministerie op zijn website geplaatst (onder Actueel – WOB-verzoeken). De overige documenten kunnen bij het Ministerie worden opgevraagd.

Uit de documenten blijkt onder meer dat het ministerie van VWS aanvankelijk van mening was dat de verkoop van Lucky bamboe op grond van de Warenwet verboden zou moeten worden vanwege de risico's die de daarin mogelijk aanwezige (eitjes en larven van) tijgermuggen voor de gezondheid opleveren. Toch is gekozen voor een convenant met de importeurs van Lucky bamboe.

Het RIVM blijkt eind september 2007 een rapport te hebben uitgebracht over de verspreiding van tijgermuggen en op grond daarvan aan het Ministerie van VWS te hebben geadviseerd om het beleid te herzien. Deze zeer relevante informatie wordt niet vermeld in de antwoorden op de Kamervragen.

Uit de documenten blijkt ook dat tal van vangstgegevens niet aan de Kamer zijn verstrekt, hoewel daar uitdrukkelijk om was gevraagd. Ook wordt in de antwoorden niets gezegd over de risico's die tijgermuggen opleveren als ze in Nederland reiziger steken die in het buitenland een ziekte zoals knokkelkoorts of Chikungunya hebben opgedaan. Het RIVM had in zijn brief van september 2007 wel aan dit aspect besteed, verwijzend naar de recente Chikungunya-uitbraak in Italië.

In de antwoorden wordt gesteld dat het tijgermuggenprobleem is opgelost met een nieuw convenant, dat volgens de ministers door alle importeurs zou zijn ondertekend. Uit de documenten blijkt echter dat van de 17 aangeschreven importeurs er slechts 12 onder het convenant terecht zijn gekomen. Bij telefonische navraag bleken de Plantenziektenkundige Dienst en het Ministerie van VWS geen antwoord te willen geven op de vraag hoeveel importeurs er nu eigenlijk zijn.

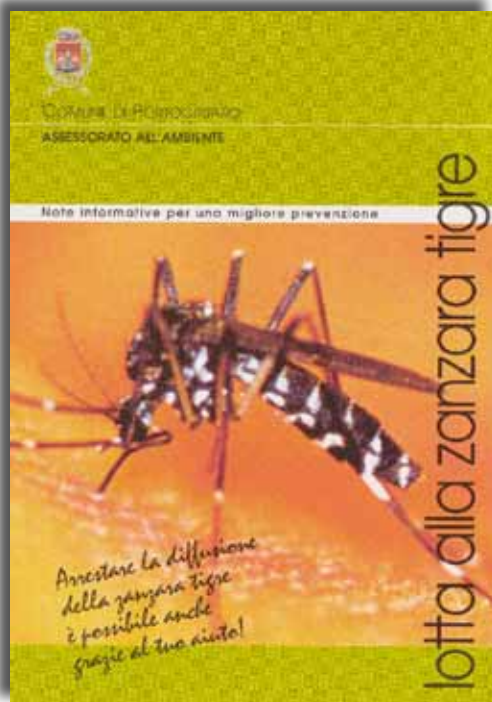
---

¹ Als bijlage van het rapport is bijgevoegd een overzicht van de importeurs van Lucky bamboe, aan de hand van een overzichtskaartje, twee detailkaarten en een adreslijst. Er zijn twee clusters van bedrijven: in het Westland resp. in Aalsmeer.

Onvermeld blijft ook dat in het nieuwe convenant expliciet is bepaald dat het convenant niet in rechte afdwingbaar is. Het convenant is daarmee een papieren tijger, die nauwelijks een tijgermug zal tegenhouden.

Geconcludeerd wordt dat bij de beantwoording van de Kamervragen veel relevante informatie is achtergehouden, waardoor een te rooskleurig beeld is geschetst. Tevens is vooralsnog onduidelijk of de ministers de Kamer juist hebben geïnformeerd over de ondertekening van het convenant.

Al met al gaan de ministers door met het bagatelliseren van de risico's van de tijgermug en met halfslachtig beleid. Er is alle reden tot zorg en snelle actie.

Italiaanse folders om het publiek voor te lichten over de tijgermug.

Vooraf: feiten over de tijgermug en het beleid

Voor een goed begrip van de kanttekeningen bij de antwoorden, zetten we eerst de feiten op een rij. In de kanttekeningen bij de antwoorden verwijzen we kortheidshalve naar bepaalde feiten of documenten.

A. Overzicht van documenten

Bij het opstellen van deze notitie is gebruik gemaakt van de volgende documenten (zoveel mogelijk op chronologische volgorde):

Volledige titel/beschrijving	Beknopte aanduiding in deze notitie	Mate van openbaarheid*
Brief Plantenziektenkundige Dienst aan Ministerie van VWS waarin vondst van tijgermuggen gemeld wordt (met als bijlage een factsheet over de tijgermug) d.d. 12 september 2006	PD-brief factsheet	2
Brief RIVM aan het Ministerie van VWS d.d. 7 oktober 2005	RIVM-advies 1	3
Memo Ministerie van VWS, van Marieke Pronk (directie Wetgeving en Juridische Zaken) aan Wouter Dol (directie Publieke Gezondheid) over de juridische mogelijkheden van VWS om op te treden tegen de tijgermug, d.d. 22 februari 2006	VWS-memo	2
Nota Ministerie van VWS, van directeur Wetgeving en Juridische Zaken aan directeur Publieke Gezondheid over de juridische mogelijkheden om het probleem van de tijgermug het hoofd te bieden, d.d. 28 februari 2006	VWS-nota	2
Brief Ministerie van VWS (PG/ZP 26.62.527) aan de betrokken departementen, toezichthouders en Clb, met Overzicht van voor de volksgezondheid noodzakelijke activiteiten voor de bestrijding van (import van) <i>Aedes albopictus</i> ; d.d. 24 februari 2006	Brief aan departementen Plan van aanpak	2 2
Brief Ministerie van VWS (VGP/PSL 2676774) waarin deelnemers Deskundigenoverleg Productwegeving Niet-Levensmiddelen (lucky bamboe) worden uitgenodigd voor een eerste overleg, d.d. 13 april 2006	Uitnodiging DPNL-overleg	2
Verslag van het DPNL-overleg (lucky bamboe) op 4 mei 2006	Verslag DPNL-overleg	6
Brief RIVM aan het Ministerie van VWS met Onderzoeksplan "Inschatting risico's voor de volksgezondheid door import van <i>Aedes albopictus</i> via <i>Dracaena</i> 's in Nederland, d.d. 10 juni 2006	RIVM-onderzoeksplan	3
Brief Ministerie van VWS (PG/ZP 2699623) waarmee aan RIVM opdracht wordt verleend voor uitvoering van het onderzoek, d.d. 18 augustus 2006	Onderzoeksopdracht	3

Interne verslagen werkgroep tijgermug, (uitvoerders van het RIVM-onderzoek), d.d. 4 juli 2006, 5 oktober 2006, 8 januari 2007 en 16 april 2007	Werkgroepverslagen	2
Adreslijst van importeurs lucky bamboe in periode 1 oktober 2005- 1 oktober 2006	Adreslijst importeurs	2
Convenant van 19 oktober 2006 tussen het Ministerie van VWS, importeurs Lucky bamboe en HBAG-bloemen en planten	Convenant 1	6
Memo Plantenziektenkundige Dienst aan Ministerie van VWS waarin gemeld wordt dat convenant tekortschiet, d.d. 13 november 2006	PD-memo	2
Advies te bestrijding van Aedes albopictus in kassen in Nederland, opgesteld door PD en WUR, d.d. 9 januari 2007	Bestrijdingsadvies	2
Kamervragen van de Partij voor de Dieren over de invasie van de tijgermug d.d. 29 maart 2007, met antwoorden daarop van de minister van VWS d.d. 23 mei 2007	Eerste set kamervragen	7
<i>First record of Aedes (Stegomyia) albopictus in the Netherlands</i> , Ernst-Jan Scholte e.a., 2007	PD-rapport 1	4
Brief RIVM (283/07/Cib/BBA/RC/AdeB/mw) aan het Ministerie van VWS, d.d. 24 september 2007	RIVM-advies 2	2
<i>Occurrence and distribution of Aedes albopictus (Skuse) in the Netherlands; Survey 2006-2007</i> , dr. ir. Ernst-Jan Scholte, d.d. augustus 2007 (bijlage bij RIVM-advies 2)	PD-rapport 2	2
<i>Waiting for the tiger: establishment and spread of the Aedes albopictus in Europe</i> , Ernst-Jan Scholte en Francis Schaffner, September 2007	Boekhoofdstuk	5
Reactie RIVM op het Ministerie van VWS, op enkele punten uit het WOB-verzoek dat in juli 2007 was ingediend	RIVM-reactie op WOB-verzoek	2
Brief VWS (VGP/PSL 27897582800969) aan importeurs lucky bamboe, waarmee convenant voor de eerste keer ter ondertekening wordt aangeboden, d.d. 6 augustus 2007	VWS-brief 1 aan importeurs	2
Brief VWS (VGP/PSL 2800969) aan importeurs lucky bamboe, waarmee convenant voor de tweede keer ter ondertekening wordt aangeboden, d.d. 20 september 2007	VWS-brief 2 aan importeurs	2
Convenant van 17 oktober 2007 tussen het Ministerie van VWS, importeurs Lucky bamboe en HBAG-bloemen en planten	Convenant 2	8
Overzicht vangstgegevens, als bijlage bijgevoegd bij antwoorden op kamervragen van de PvdA en de CU (2060724180), d.d. 7 november 2007	Overzicht vangstgegevens	1

- 1) Toegezonden aan de Tweede Kamer, te vinden via <http://www.minvws.nl/kamerstukken/vgp/2007/antwoorden-kamervragen-van-kamerleden-waalkens-jacobi-van-der-veen-pvda-en-cramer-cu-over-de-aanpak-van-de-tijgermug.asp> en onderaan klikken op Bijlage
- 2) Verstrekt aan verzoeker in kader van Wet Openbaarheid van bestuur; verder niet openbaar gemaakt; op te vragen bij het Ministerie van VWS
- 3) Verstrekt aan verzoeker in kader van Wet Openbaarheid van bestuur; te vinden op <http://www.minvws.nl/wob-verzoeken/2006/preventie-van-de-tijgermug.asp>
- 4) Artikel in European Mosquito Bulletin, 22(2007), 5-9, te vinden op <http://europeanmosquitobulletin.com>

- 5) Hoofdstuk uit het boek *Emerging pests and vector-borne diseases in Europe*, Wageningen Academic Publishers, ISBN-13: 978-90-8686-053-1
- 6) Te vinden op www.row.minvws.nl
- 7) Te vinden op <http://parlando.sdu.nl/cgi/login/anonymous>
- 8) Staatscourant 19 november 2007, nr. 224, pag. 17

B. Historisch overzicht

Eerste meldingen, start monitoring, advies RIVM

1. Zomer 2005: na meldingen over muggenoverlast ontdekt de Plantenziektenkundige Dienst (PD) dat er tijgermuggen aanwezig zijn in kassen met lucky bamboo (een *Dracaena*-soort). De Voedsel en Warenautoriteit (VWA) meldt dit per brief van 12 september 2005 aan het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Bijlage van de brief is een factsheet over de tijgermug, opgesteld door de PD, waarin ook een advies is opgenomen:
  - “1. Monitoring en bestrijding van bestaande muggenpopulaties bij bedrijven die Lucky bamboo importeren.
  2. **Verbod op aanvoer van plantmateriaal op water uit deze gebieden**, alternatief is aanvoer op gel.”
2. Augustus 2005: de PD en Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) starten op eigen initiatief een monitoringsproject bij drie bedrijven, dat loopt tot mei 2006 en waarvan in 2007 verslag wordt gedaan in PD-rapport 1.
3. 22 september 2005: het Ministerie van VWS vraagt mondeling aan het RIVM om zo snel mogelijk advies uit te brengen.
4. 7 oktober 2005: het RIVM brengt advies uit na spoedoverleg tussen deskundigen van de PD, de VWA, WUR en het Centrum voor Infectieziektenbestrijding (CIb). Vanwege de gezondheidsrisico's (zie feit D.1 t/m D.11) adviseert het RIVM aan het Ministerie van VWS om

“uit voorzorg de introductie van muggen en mogelijke virussen door de import van dracaena's op waterbasis te (doen) stoppen.”

 Mogelijk vanwege de door het Ministerie van VWS gevraagde spoed, hebben de geraadpleegde deskundigen Amerikaanse rapporten over het hoofd gezien, waaruit blijkt dat ook bij invoer van lucky bamboo op **gel** tijgermuggen kunnen meekomen.

Interdepartementale afspraken, aanpak op grond van Warenwet

5. 31 januari 2006: er vindt een overleg plaats tussen vertegenwoordigers van de Ministeries van VWS en LNV, de VWA, de PD en het CIb. Mede op basis van de gemaakte afspraken stelt het Ministerie van VWS een **plan van aanpak** op.
6. 24 februari 2006: het Ministerie van VWS zendt dit plan van aanpak aan de hoogste ambtenaren van de Ministeries van LNV, SZW en VROM, de VWA, de PD, Arbeidsinspectie en het CIb. Aan allen wordt verzocht

“om uitvoering te geven aan de in het activiteitenoverzicht genoemde afspraken en activiteiten voorzover die u regarder en vanuit uw verantwoordelijkheid bij te dragen aan de beheersing van het risico voor de volksgezondheid door (import van) het dengue-virus.”

 Opmerkelijk is dat alleen het eventueel aanwezige dengue-virus en niet de mug zelf hier als probleem werd gezien.
7. In het activiteitenoverzicht is als **activiteit voor de VWA** genoemd:

“Handhaving op basis van de Warenwet spoedig aan te vangen en in overleg met VWS na te gaan op basis van welke artikel van de Warenwet de handhaving plaats zal vinden. Zowel artikel 4 als artikel 18a biedt hiertoe mogelijkheden.”
8. 22 februari 2006: een medewerker van de directie Wetgeving en Juridische Zaken van VWS brengt een memo uit aan een collega bij de directie Publieke

Gezondheidsbescherming, onder meer over de juridische mogelijkheden op grond van de Warenwet. Dit memo vormt de basis van een nota d.d. 28 februari 2006 van de directeur Wetgeving en Juridische Zaken aan de directeur Publieke Gezondheidsbescherming

9. In de nota wordt aangegeven dat het **verhandelen van lucky bamboe** op waterbasis op grond van **artikel 18** van de Warenwet **feitelijk verboden** is vanwege de mogelijke **risico's voor de gezondheid van de mens**. Door de importeurs via overleg of op andere wijze (bijvoorbeeld een circulaire) op de hoogte te stellen van de risico's, kunnen zij niet meer stellen dat zij onbekend waren met de gevaren. De toezichthouder (VWA) kan dan vervolgens op grond van deze wetsbepaling optreden, wat een prikkel kan zijn voor importeurs om de lucky bamboe te importeren zonder tijgermuggen. **Mocht een tijgermuggenvrije import niet mogelijk zijn, dan kunnen de planten niet worden verhandeld.**²
10. In de nota wordt aangegeven dat er ook de mogelijkheid is om op basis van **artikel 4** van de Warenwet een **ministeriële regeling** op te stellen. Hierin zouden zodanige eisen kunnen worden gesteld aan de import van Lucky bamboe, dat gewaarborgd wordt dat de import tijgermuggenvrij is.³

---

² In de nota wordt over de toepasbaarheid van artikel 18 van de Warenwet gesteld:

“Artikel 18 Warenwet verbiedt het verhandelen van waren waarvan degene die deze verhandelt, weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat zij bij het gezien hun bestemming te verachten gebruik bijzondere gevaren kunnen opleveren voor de gezondheid van de mens. Onder verhandelen moet volgens de Warenwet worden verstaan: het te koop aanbieden, uitstellen, tentoonstellen, verkopen, afleveren, voorhanden of in voorraad hebben van een waar. Als deze bepaling van toepassing zou zijn op de dracaena zou dit in de praktijk neerkomen op een handels- en importverbod van dracaena's verpakt in water. Het eerste criterium waaraan moet zijn voldaan is dat een ieder die de dracaena verhandelt, **weet of redelijkerwijs moet vermoeden** dat er sprake is van **bijzondere gevaren voor de gezondheid** van de mens. Bij de brief van 24 februari 2006 met het kenmerk PG/ZP 2662527 is aangegeven dat de PD gaat praten met de importeurs. Wil de VWA kunnen optreden, moet worden gezien of er nog meer maatregelen (zoals een circulaire) nodig zijn om te garanderen dat niemand zich succesvol kan beroepen op het feit dat ze niet op de hoogte waren van het potentiële gevaar. Het tweede criterium waaraan moet zijn voldaan is dat de plant **een waar** is. Naar mijn mening is de plant inclusief het water een waar in de zin van artikel 1, eerste lid, onderdeel a, Warenwet. Om dit artikel in dit geval in te roepen, zullen we aannemelijk moeten maken dat, bij het gezien hun bestemming te verwachten verbruik, de plant verpakt in water een gevaar voor de gezondheid van de mens vormt. De vraag is nu water er met “**het gezien hun bestemming te verwachten gebruik**” wordt bedoeld. Is de bestemming hun **uiteindelijke bestemming** (de kopers van het plantje) dan zal er ook daar gevaar voor de gezondheid moeten zijn. Het lijkt me niet onaannemelijk dat dit het geval is. **Indien de planten worden verkocht, zal er een risico kunnen zijn dat er muggeneitjes zijn afgezet op de planten of in het water. Nadat iemand de plant in huis zet, kunnen de eieren of larven ontwikkelen tot een tijgermug.** Als onder hun bij het gezien hun bestemming te verwachten gebruik **ook de kassen** worden verstaan, dan lijkt het mij evident dat er sprake is van een gevaar voor de gezondheid van de mens. De muggen hebben tenslotte al medewerkers gestoken en er is hierbij een risico van besmetting. Kortom: **het verhandelen van de planten die op waterbasis worden ingevoerd, is op grond van dit artikel reeds verboden**, indien men weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat er sprake is van bijzondere gevaren voor de mens. De toezichthouder kan optreden op grond van dit artikel en dit zou de importeurs kunnen aansporen, om indien mogelijk, de noodzakelijke maatregelen te nemen om te zorgen dat de planten zonder het gevaar dat de muggen worden ingevoerd (sic). Indien dit niet mogelijk is, zullen de planten niet kunnen worden verhandeld.”

³ Over toepasbaarheid van artikel 4 van de Warenwet wordt in de nota het volgende opgemerkt:

“Een andere mogelijkheid om de invoer van de dracaena te verbieden kan worden gevonden in artikel 4, eerste lid, onderdeel a, Warenwet. Op grond van dit artikel kan **bij AMvB worden verboden om waren te verhandelen**. Op grond van artikel 15, eerste lid, Warenwet kan in gevallen waarin een spoedige voorziening zo dringend geboden is, dat de totstandkoming van een daartoe strekkende algemene maatregelen van bestuur niet kan worden afgewacht, een **ministeriële regeling** worden gemaakt. Gezien het gevaar voor besmetting van de medewerkers, maar vooral het gevaar van de vestiging van de tijgermug op Nederlands grondgebied ben ik van mening dat aan de vereisten van artikel 15 is voldaan. Deze regeling moet zo snel mogelijk, in ieder geval binnen een jaar worden vervangen

11. 13 april 2006: de directeur Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie van het Ministerie van VWS nodigt de deelnemers van de Deskundigen-overleg Productwetgeving Niet-Levensmiddelen m.b.t. Lucky bamboe (DPNL Lucky bamboe) uit voor een overleg:

“Het is de bedoeling op basis van de Warenwet een **wettelijke maatregel op te stellen om in ieder geval de import van Dracaena op waterbasis te stoppen**. Ik stel voor om hierover en over eventuele door u te treffen maatregelen op 4 mei a.s. nader te overleggen. **Een en ander moet nog voor de zomer leiden tot de eerdergenoemde stop van de import van de tijgermug in ‘lucky bamboe’.**”

Gezien de bewoordingen was er kennelijk door het Ministerie voor gekozen om op basis van artikel 4 van Warenwet een ministeriële regeling op te stellen, en niet te gaan handhaven op basis van artikel 18 van de Warenwet. De redenen hiervoor zijn niet uit de verstrekte documenten af te leiden.

Convenant, start RIVM-onderzoek

12. 4 mei 2006: tijdens het overleg van DPNL lucky bamboe wordt er uiteindelijk voor gekozen om een **convenant** op te gaan stellen, in plaats van een ministeriële regeling. Dit ondanks het feit dat een **aantal deelnemers** (waaronder **medewerkers van het Ministerie van VWS**) aangeeft daarbij **bedenkingen** te hebben.

“VWS geeft de sector niet heel veel tijd voor het opstellen van zo’n protocol en het onderschrijven daarvan. **Vóór de zomer van 2006 wil VWS concrete resultaten zien.**” (verslag DPNL pagina 4)

13. 10 juni 2006 zendt het RIVM een **plan** aan het Ministerie van VWS voor een **onderzoek** uit te voeren samen met PD en WUR. De onderzoeksvragen zijn:
- Wat is de **omvang** van de introductie van tijgermuggen in Nederland?
  - Heeft de tijgermug zich permanent **gevestigd** in Nederland? Zo ja, waar?
  - Zijn de in Nederland geïntroduceerde tijgermuggen **drager van het denguevirus** en kunnen ze daarmee deze ziekte in Nederland **verspreiden**?
  - Hebben medewerkers in de kassen en inspecteurs van de PD een **infectie met denguevirus** opgelopen als gevolg van de introductie van de tijgermug in Nederland en wat is de mate van **overlast** die zij van tijgermuggen ervaren?
14. 18 augustus 2006: het Ministerie van VWS geeft aan het RIVM **opdracht** om tegen een bedrag van ruim 300.000 euro het onderzoek te gaan doen. Tevens betaalt het Ministerie de kosten (ruim 20.000 euro) van het eerste monitoringsonderzoek dat de PD en WUR op eigen initiatief hadden uitgevoerd (feit B.2).
15. 19 oktober 2006: het Ministerie van VWS sluit een **convenant** met een **deel** van de importeurs, dat per 1 november 2006 in werking treedt. Het convenant heeft betrekking op de import van Lucky bamboe op **water**.
16. 13 november 2006: de PD meldt in een memo aan het Ministerie van VWS dat de **meeste tijgermuggen** worden gevonden bij importeurs die op **gel** (!) importeren en bij importeurs die het convenant **niet hebben ondertekend**.

---

door een AMvB. In een dergelijke regeling zou worden bepaald dat het verboden is om dracaena's die niet vrij zijn van eitjes en larven van de tijgermug op Nederlands grondgebied te brengen. Het gaat hier niet om een absoluut importverbod van de dracaena, dit zou wellicht geen proportionele maatregel zijn. Slechts de dracaena's die door hun wijze van verpakking eitjes of larven van de tijgermug bevatten, mogen niet op Nederlands grondgebied worden gebracht.”

Kamervragen, deelrapportage vestigingsonderzoek, tweede advies RIVM

17. 29 maart 2006: mede naar aanleiding van berichten over deze memo stelt de Partij voor de Dieren de **eerste serie kamervragen** over de aanpak van de tijgermug aan de ministers van VWS, VROM en LNV.
18. 23 mei 2007: de ministers geven een antwoord waaruit blijkt dat zij (refererend aan voorlopige onderzoeksgegevens van het RIVM) **geen noemenswaardige risico's** zien voor gezondheid, welzijn, milieu, biodiversiteit en economie en van mening zijn dat er **geen reden is om wettelijke maatregelen te treffen**. Wel wordt aangekondigd dat er een convenant komt voor import van lucky bamboe op gel.
19. 30 augustus 2007: naar aanleiding van berichten waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de antwoorden op de kamervragen, stellen de PvdA en CU op 30 augustus 2007 **aanvullende vragen** aan de betrokken Ministers.
20. 25 september 2007: het RIVM zendt aan de Minister van VWS de **rapportage** van het deelproject "Wat is de verspreiding van de Aziatische tijgermug in Nederland, en wat zijn hun populatiegroottes?" Naar aanleiding van de rapportage merkt de **directeur van het Centrum Infectieziektenbestrijding Roel Coutinho** – refererend aan de recente Chikungunya-uitbraak in Italië (zie feit D.7 t/m D.9) – in de aanbiedingsbrief het volgende op:

"De situatie in Italië laat zien dat een klein risico op overdracht van een exotisch virus aanleiding kan zijn tot een reëel volksgezondheidsprobleem. Alhoewel er geen aanwijzingen zijn voor vestiging van de Aziatische tijgermug, **blijkt de import van deze mug in Nederland dermate veel voor te komen dat het beleidsstandpunt van VWS naar ons idee heroverwogen moet worden.**"
21. 4 oktober 2007: NRC stelt in een **hoofdreactioneel commentaar**, naar aanleiding van een op 29 september 2007 in de krant verschenen artikel:

"Prof. Roel Coutinho van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft **terecht alarm geslagen** over de gevaren van de tijgermug. Het instituut doet onderzoek naar mogelijke besmetting. Er zijn nog geen muggen gevangen die het knokkelkoortsvirus dragen. **De overheid moet daar ook niet op wachten. Zodra er besmette tijgermuggen worden ontdekt, is het te laat. (...) De tijgermug kan niet worden overgelaten aan zelfregulering door de branche. Sierplanten horen mugvrij het land binnen te komen. Als dat niet lukt, moet de consument het zonder lucky bamboe stellen, zodat groter onheil wordt afgewend.**"
22. 7 november 2007: de Minister van VWS geeft antwoorden op de aanvullende vragen, mede namens VROM en LNV. In de antwoorden wordt **niets vermeld** over het **recente advies van het RIVM**, noch over de **rapportage** die is uitgebracht, noch over de **recente uitbraak in Italië** van de voor Europa nieuwe ziekte Chikungunya, die wordt overgebracht door de tijgermug. Evenmin wordt ingegaan op **hinder** voor werknemers in verschillende kassen (zie feit I.2).

C. De importeurs

1. Sinds medio 2005 is bekend dat tijgermuggen in Nederland worden ingevoerd via de **import van lucky bamboe** (een sierplantje) uit China.
2. Het gaat om **honderden zeecontainers** per jaar (elk met 500.000 plantjes) die ingevoerd worden door een **wisselend aantal** bij de PD bekende importbedrijven. Tijdens het onderzoek dat leidde tot PD-rapport 2 varieerde dit aantal tussen 16 en 18.
3. De bekende importbedrijven bevinden zich in de provincies **Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant**.
4. Na een WOB-verzoek stelt het Ministerie van VWS een **adreslijst** met 16 bekende importeurs beschikbaar, die overigens niet geheel vrij is van fouten. De bedrijven vormen een **zeer gevarieerde groep**, van grote tot hele kleine. Met name de grotere

importeurs zijn goed te traceren en hebben bijvoorbeeld een eigen website, maar van anderen is ook na intensief speuren niet eens een telefoonnummer te vinden. Zelfs de **brancheorganisatie** die hun belangen zou moeten behartigen (HBAG - Bloemen en Planten) bleek in een gesprek niet eens te weten waar ze te vinden waren. Ernstiger nog is dat de **Plantenziektenkundige Dienst**, die toezicht zou moeten houden op alle import van planten in Nederland, **kennelijk niet altijd op de hoogte** is. Dit blijkt uit de volgende (door ons vertaalde) tekst uit PD-rapport 2, pagina 7:

“Bij het begin van het onderzoek waren er bij de PD in totaal 16 van zulke bedrijven [= lucky bamboo importeurs – auteurs] bekend. Maar halverwege het onderzoek doken er nog twee andere bedrijven op.”

5. Het speelveld is aan **wisseling** onderhevig, want iedereen kan op elk moment besluiten om Lucky bamboo te gaan importeren of ermee te stoppen. Dit blijkt ook duidelijk uit PD-rapport 2.
6. Bekend dat met name de **kleine** importeurs **veel** tijgermuggen invoeren (zie feit B.16).
7. In de bijlage van dit rapport is op kaartjes aangegeven waar de importbedrijven in Nederland zijn gelegen. Er zijn twee concentraties: één bij Aalsmeer (vlakbij luchthaven Schiphol en Amsterdam) en één in het Westland (in de nabijheid van Den Haag). Daarnaast zijn er nog vijf bedrijven die zich buiten deze clusters bevinden, tot in Wervershoof en Andel aan toe. De bijlage vermeldt ook de adresgegevens van de importeurs (voor zover deze te achterhalen waren) en welke importeurs onder het convenant staan, en welke niet.

De ligging van de clusters **nabij grote steden** is riskant, want stedelijke gebieden zijn vanwege de hogere temperaturen en de overvloed aan mogelijke broedplaatsen een **gunstige vestigingsplaats** voor tijgermuggen (zie feit E.1). Bovendien liggen beide clusters nabij **grote bloemenvelden**. Dat zijn potentiële **springplanken** voor **verspreiding over de wereld** via snijbloemen en andere planten die op water staan. De ligging van één cluster naast **Schiphol** biedt daarvoor extra kansen.

D. De tijgermug: gezondheidsrisico's

1. De tijgermug is in het laboratorium in staat gebleken om als **vector** op te treden voor **22 virussen**, waaronder dengue (ofwel knokkelkoorts), gele koorts, Chikungunya, verschillende vormen van encephalitis en West Nile Virus. Voor verschillende van deze ziekten is geen vaccin beschikbaar (zoals knokkelkoorts en Chikungunya) evenmin als medicijnen. Niet alleen mensen kunnen hier gezondheidsschade door oplopen, maar ook huisdieren, landbouwdieren en wilde dieren. Daarnaast kan de tijgermug hartworm verspreiden, wat met name voor honden levensbedreigend is.
2. De tijgermug kan het virus in zich opnemen door een **geïnfecteerd mens of dier te steken**. Via de volgende bloedmaaltijd verspreidt de mug de virussen vervolgens naar andere personen of dieren.
3. In China zijn meerdere van de virusziekten die de tijgermug kan overdragen endemisch. Bij de westerse gezondheidsorganisaties is dat in ieder geval bekend van dengue (knokkelkoorts) en Japanse encephalitis, van andere weet men het niet.
4. Een deel van de tijgermuggen in China is dan ook besmet. In landen waar dengue endemisch is, is soms wel tot 10 % van de onderzochte muggen dengue-positief.
5. Er is nog een tweede overdrachtsroute: de vrouwtjes kunnen het virus **overdragen op hun nakomelingen**. Dus kunnen ook de muggen die uit de eitjes komen die in China zijn gelegd op de lucky bamboo-plantjes besmet zijn met virussen. In dat geval kunnen zij ook mensen in Nederland besmetten.

6. De tijgermug vormt daarnaast een gezondheidsrisico door de aanwezigheid van **importgevallen**. Hiermee worden bedoeld mensen (en dieren) die in het buitenland met een virus besmet zijn geraakt en zo in Nederland tijdelijk een reservoir van dat virus kunnen vormen, hetgeen via de tijgermug kan leiden tot een uitbraak of epidemie.
7. Dat dit gevaar niet denkbeeldig is, blijkt uit een **recente epidemie in Italië** (Ravenna). Daar is één persoon, die een Chikungunya-infectie had opgelopen in India, na thuiskomst gestoken door tijgermuggen, waarna tot op heden in Ravenna meer dan 250 personen de ziekte hebben opgelopen, waarvan er tot dusver één overleden is.
8. In Italië wordt de mug al sinds de jaren '90 uit Oost Azië ingevoerd, overigens niet met lucky bamboo, maar met autobanden. De mug heeft zich daar inmiddels **gevestigd en verspreid**. Dat maakte afgelopen zomer de eerste epidemie van Chikungunya buiten de tropen mogelijk.
9. Deze uitbraak heeft ook gevolgen voor de beschikbaarheid van donorbloed in Nederland. Vanwege de besmettingsrisico's hebben de **Nederlandse Sanquin-bloedbanken tijdelijk het bloed moeten weigeren** van diegenen die de afgelopen maand in de betrokken Italiaanse provincies waren geweest. Het was daarmee de eerste keer dat bloed moest worden geweigerd van donoren die alleen binnen Europa hadden gereisd (Provinciale Zeeuwse Courant 10 november 2007).
10. Overigens werd in Italië reeds vóór de recente Chikungunya-epidemie alleen al de **hinder** die de tijgermug oplevert, ervaren als een groot gezondheidsprobleem.
11. De hinder bestaat uit het feit dat de tijgermug ook **overdag actief** is, in **zwermen** optreedt en een **zeer pijnlijke steek** heeft die bovendien ook tot **allergische reacties** kan leiden. Door deze combinatie van eigenschappen verjagen de tijgermuggen daar daadwerkelijk mensen van de terrassen.

E. De tijgermug: overlevingskansen in Nederland

1. Deskundigen achten **de kans op overleving** van tijgermuggen in Nederland **aanwezig**, zeker als er relatief gunstige klimatologische omstandigheden zijn, zoals kassen en misschien ook stedelijke gebieden.
2. De mug stelt zo weinig eisen aan zijn broedplaats (elk plekje waar regenwater in blijft staan) en de mogelijke broedplaatsen komen zo algemeen voor in Nederland, dat de tijgermug **na vestiging en verspreiding zeer moeilijk of in het geheel niet meer uit te roeien** is.
3. De tijgermug kan op eigen kracht tijdens zijn leven een afstand van zo'n 300 meter overbruggen.
4. Als verspreiding plaatsvindt, is te verwachten dat op grote schaal **biociden** zullen worden ingezet, zowel in de openbare ruimte als binnen het private domein. Dit gebeurt al jaren in Italië, en na de recente Chikungunya-uitbraak is het biocidengebruik daar nog verder gestegen.

F. Gebruik biociden

1. Het zou voor de hand liggen om tijgermuggen die buiten de kas worden aangetroffen onmiddellijk te bestrijden. Maar dat gebeurt niet, althans niet door of in opdracht van de betreffende onderzoeks- en overheidsinstanties (RIVM en Plantenziektenkundige dienst). **Buiten** de kas aangetroffen tijgermuggen worden **niet bestreden**, mede omdat bestrijding niet in het belang is van wetenschappelijk correcte uitvoering van het vestigingsonderzoek.
2. Het is uiteraard mogelijk dat een importeur in zijn kas wel tot bestrijding overgaat, maar hij is en wordt hiertoe **niet verplicht**, ook niet via het convenant.
3. PD-rapport 2 stelt op pagina 13:

"Helaas **weigerden** sommige bedrijven de PD mede te delen **of zij biociden gebruiken, en zo ja, welk middel**. Van de bedrijven die de vragen wilden beantwoorden, gaven er 12 aan dat zij minstens één keer biociden hadden gebruikt. De meerderheid leek een paar weken te spuiten. Eén bedrijf meldde dat het slechts één keer had gespoten en één meldde dat het minstens twee maanden biociden had gebruikt. Slecht in drie gevallen werden tijgermuggen gevonden bij bedrijven die hadden aangegeven dat ze in die periode biociden hadden gebruikt. Hoewel de informatie over biocidengebruik veel leemten bevat als de hele onderzoeksperiode in beschouwing wordt genomen, lijken de beschikbare gegevens erop te duiden dat wanneer werd gezegd dat er biociden waren gebruikt de diversiteit aan soorten en aantallen insecten in de muggenvallen drastisch verminderden. **Slechts in twee gevallen** werd medegedeeld **welk middel** was gebruikt: in één geval **Decies** en in het ander **Malathion**. Voor zover bekend, maakte **geen enkel** bedrijf gebruik van de larvicide **Vectobac AS 12**, waarvoor door het Ministerie van VROM een **tijdelijke vrijstelling** was verleend. Blijkbaar hadden de bedrijven **geen gebruik** gemaakt van de **bestrijdingsadviezen** die door de PD en WUR waren verstrekt."

G. Bestrijdingsmiddelenpakket

1. De tijgermug kent verschillende levensfasen, die specifieke eisen stellen aan de bestrijding: eitjes, larven, poppen en adulten.
2. Voor het bestrijden van de **eitjes** van tijgermuggen zijn in Nederland **geen middelen** toegelaten. Bestrijding is dus niet mogelijk zonder te handelen in strijd met de wet.

Een effectief middel is methylbromide, dat echter belangrijke bezwaren heeft uit oogpunt van milieu en arbeidsomstandigheden.

3. Voor het bestrijden van de **larven** heeft het Ministerie van VWS aan het Ministerie van VROM in maart 2006 om een tijdelijke vrijstelling gevraagd.
4. Op grond van artikel 16a, eerste lid, onderdeel b, van de Bestrijdingsmiddelenwet is door de Staatssecretaris van VROM een tijdelijke vrijstelling verleend voor het middel Vectobac AS 12, met als werkzame stof *Bacillus thuringiensis israeliensis* (Stcrt. 29 mei 2006). Dit middel werkt relatief specifiek (vrijwel alleen effect op tweevleugelige insecten), maar het treft desondanks ook onschadelijke insecten.
5. Deze eerste vrijstelling was verleend voor 120 dagen, wat gelijk staat met de wettelijke maximumtermijn waarvoor een vrijstelling mag worden verleend. De wet biedt niet de mogelijkheid deze termijn te verlengen. Vervolgens is toch drie maal opnieuw een vrijstelling verleend (Stcrt 15 september 2006, Stcrt. 5 maart 2007 en Stcrt 2 oktober 2007). Dit was **in strijd met de wet**, aangezien deze vrijstellingen feitelijk neerkwamen op even zovele verlengingen van de termijn van de eerste vrijstelling.
6. Op basis van de in de vrijstellingen opgenomen gebruiksvorschriften mag het middel **alleen in Lucky bamboe op water** gebruikt worden. Het middel mag dus **niet** worden gebruikt als de Lucky bamboe op **gel** staat, als de larven op **andere plekken** in de kas worden aangetroffen, of als de larven **buiten de kassen** worden gevonden.
7. De opeenvolgende vrijstellingen zijn niet alleen in strijd met de wet, maar ook in strijd met het **biocidenbeleid**. Uit oogpunt van milieu, gezondheid en arbeidsomstandigheden heeft het beleidsmatig de voorkeur om schadelijke organismen te **weren in plaats van te bestrijden**.
8. Tijgermuggen kunnen uit Nederland effectief worden geweerd door het stoppen van de import van Lucky bamboe, zoals het RIVM ook heeft geadviseerd. Dan is het gebruik van bestrijdingsmiddelen niet meer nodig.
9. Voor bestrijding van tijgermuggen in het **popstadium** (stadium tussen larve en adult) is **geen enkel middel** toegelaten.
10. Voor het bestrijden van de **adulten** in de kassen kan gebruik worden gemaakt van reeds toegelaten middelen op basis van pyrethrinen, waarbij piperonylbutoxide als versterker wordt toegepast. Pyrethrinen hebben **schadelijke effecten** op alle insecten (met name bijen zijn zeer gevoelig) en op vissen. Piperonylbutoxide kan bij inname van grote hoeveelheden schade aan lever en nieren veroorzaken en heeft mogelijk kankerverwekkende eigenschappen.
11. In het Bestrijdingsadvies is vermeld:

“Voor de bestrijding van adulte muggen in de **transportcontainers**, dus bij aankomst bij de importeurs, zou een behandeling in genoemde containers wenselijk zijn. Daarvoor is een **sputbusformulering** het handigst. Op dit moment zijn deze toelatingen echter voor particulier gebruik bedoeld. Voor de toepassing in de kassen moet een specifieke ontheffing worden verleend via het Ministerie van VROM.”

Een dergelijke ontheffing is nooit verleend en – voor zover bekend – ook nooit aangevraagd.
12. Voor bestrijding van tijgermuggen in de **containers** – zijnde het punt van invoer, waar bestrijding het meest effectief is – zijn dus **geen middelen** beschikbaar die voor deze situatie optimaal hanteerbaar zijn.

H. Onderzoek naar virussen

1. Het RIVM onderzoekt in opdracht van VWS in welke mate in de hier gevangen tijgermuggen **dengue** en **Japanese encephalitis** wordt aangetroffen (zie pagina 2 werkgroepverslag van 4 juli 2006). Om hierover betrouwbare uitspraken te kunnen doen, moeten volgens het onderzoeksplan minstens **2000 tijgermuggen** worden gevangen en onderzocht (zie RIVM-onderzoeksplan pagina 8).
2. Ook wordt **virusonderzoek** gedaan bij mogelijke blootgestelde **personen** (werknemers in importbedrijven en inspecteurs van Plantenziektenkundige Dienst). Deze personen zijn niet alleen onderzocht op **denguevirussen**, maar ook op andere zogeheten flavivirussen, zoals **Japanese encephalitis** en **West Nile virus**. (zie Werkgroepverslag pagina 2). Teneinde betrouwbare uitspraken te doen wordt onderzoek gedaan bij sera van 40 mogelijk blootgestelde personen en 160 personen van de controlegroep. Niet bekend is bij hoeveel personen het onderzoek inmiddels heeft plaatsgevonden en dus of de hierover gedane uitspraken betrouwbaar zijn.

I. Onderzoek naar hinder

1. In het PD-rapport 2 wordt gesteld dat de PD tijdens elk 2-wekelijks controlebezoek aan werknemers heeft gevraagd of zij **hinder** ondervinden. De aantekeningen zijn te vinden in de RIVM-reactie op het WOB-verzoek, pagina 4. In totaal staan er 36 meldingen in dit lijstje, maar er zit een aantal dubbeltelingen in. Opmerkelijk is dat ook in de twee bedrijven waar **nooit tijgermuggen** zijn gevangen (de vallen 2 en 13) **wel overlast** wordt gemeld. Omgekeerd is bij **de twee bedrijven** waar de **meeste muggen** zijn gevangen (val 6 en 16/22) nog **nooit overlast** gemeld.
2. Verschillende keren wordt expliciet gemeld dat er veel overlast is. Dit blijkt tevens uit de aantekening
“**muggenbulten gaan ontsteken, grote plekken**”.
In verschillende gevallen werd door de PD-inspecteurs waargenomen dat armen, nek en onderarmen van medewerkers in de kassen waren **bedekt met rode bulten** van muggensteken, en dat verschillende tijgermuggen **continu om de medewerkers heen circelden** op zoek naar een bloedmaaltijd.
3. Het advies van de PD aan medewerkers om het middel **DEET** te gebruiken teneinde zich tegen de muggen beschermen werd op grote schaal in de wind geslagen. Slechts **één bedrijf** meldde dit soort producten te hebben gebruikt. (PD-rapport 2, pagina 12-13).

J. Gebruik van muggenvallen en de aanwezigheid van tijgermuggen

1. PD-rapport 2 stelt op pagina 15:
“Wat betekent de aanwezigheid of afwezigheid van muggen in de vallen eigenlijk? Wanneer tijgermuggen in de val werden gevonden, kan men zeggen dat de soort daar aanwezig was in de periode sinds de laatste keer dat de val geleegd werd. Echter, wanneer **geen exemplaar** van de tijgermug **in de val** werd gevonden, kan men **niet** zeggen “**de soort was afwezig** in de periode sinds de laatste keer dat de val geleegd werd.” Er is altijd de mogelijkheid dat de soort aanwezig was, maar dat in de val geen exemplaren terecht kwamen. Misschien dat de val in deze gevallen niet werkte? Mogelijk, maar niet waarschijnlijk in de meerderheid van de gevallen. De omstandigheid dat gedurende de perioden waarin geen tijgermuggen in de vallen werden aangetroffen, er

wel andere insecten werden gevonden wijst erop dat de val werkte. Echter, een aantal gevallen is het gebeurd dat de val niet goed functioneerde. In die gevallen zijn de resultaten niet verwerkt in de database.”

In de RIVM-reactie op het WOB-verzoek is op pagina 2 en 3 een overzicht te vinden van opmerkingen van de PD over niet-werkende vallen. Verschillende keren wordt gemeld dat de accu of batterij leeg was. Ook wordt soms gemeld dat de val uit stond of kapot was.

2. In tegenstelling tot wat in PD-rapport 2 werd gemeld, blijkt dat de **“vangstresultaten”** van **niet-werkende** vallen **wél** in het **Overzicht vangstgegevens** zijn opgenomen, namelijk doordat op de desbetreffende combinatie van valnummer en week een **‘0’** is ingevuld (hetzelfde als wat gebeurt als er – in een werkende val - geen tijgermug in de val wordt aangetroffen!). Dit is een **te rooskleurige voorstelling van zaken**.
3. In het Overzicht vangstgegevens zitten overigens wel verschillende lege velden (bijvoorbeeld val 3 in week 36 [2006]), maar die lege velden komen niet overeen met meldingen van defecte vallen. Daarmee is **onduidelijk** wat die **lege velden** nu eigenlijk betekenen.

K. Aanwezigheid van tijgermuggen in kassen

1. Tijdens het eerste PD-onderzoek is in drie bedrijven in juli 2005 gekeken of er in de bedrijven tijgermuggen rondvlogen of larven te vinden waren. Daarna is in elk bedrijf een muggenval geplaatst en is de val elke 2 weken gecontroleerd. Resultaten zijn te vinden in PD-rapport 1, pagina 7. Op basis van de verschaft documenten is niet te achterhalen welk valnummer aan de betreffende bedrijven is toegekend in het vervolgonderzoek, resulterend in PD-rapport 2 en het Overzicht vangstgegevens. Tussen beide onderzoeken kan dus **geen koppeling** worden gelegd.
2. In het kader van het RIVM-onderzoek is bij de start van het onderzoek bij 16 bedrijven per bedrijf één muggenval in de kas geplaatst. Daarna is er **nóg** een bedrijf in het onderzoek betrokken (zie hieronder). Voor zover een bedrijf **meerdere vestigingen** heeft, is volgens het antwoord op kamervraag nr 5 in **elke vestiging** een val geplaatst. Uit de in het kader van een WOB-verzoek verstrekte adreslijst van importeurs is af te leiden dat er drie bedrijven zijn met twee vestigingen, dus gaat het totaal om 20 vestigingen, dus ook **20 “binnen-vallen”**. Het totaal aantal in het overzicht genoemde vallen is echter **22**, waarvan er **vier “buiten-vallen”** zijn (zie hieronder), dus dat zou neerkomen op **18 “binnen-vallen”**. Onduidelijk is hoe het een met het ander te rijmen is.
3. Zoals hierboven vermeld (feit C.4) doken halverwege het onderzoek twee bedrijven op die nog niet eerder bij de PD bekend waren.

“Eén van die bedrijven is in het onderzoek betrokken, maar vanwege het krappe budget en de logistieke problemen die zouden optreden als het tweede bedrijf in het onderzoek zou worden betrokken, is in overleg met de coördinator van het onderzoek **besloten** om het **tweede bedrijf niet in het onderzoek te betrekken**.” (vertaling PD-rapport 2, pagina 7).
4. De vangsten van tijgermuggen tijdens het RIVM-onderzoek in de lucky-bamboo kassen zijn vermeld in het Overzicht vangstgegevens. Uit PD-rapport 2 is af te leiden dat het alle vermelde vallen betreft, met uitzondering van vier vallen.
5. **Alleen in de vallen 2 en 13** zijn volgens het overzicht **nog nooit tijgermuggen** gevangen, **alle overige bedrijven** hebben dus aantoonbaar **tijgermuggen ingevoerd**. Er zijn drie bedrijven waar zeer veel tijgermuggen in de val zijn aangetroffen.

6. In het overzicht zijn **niet vermeld** de **waarnemingen** die inspecteurs van de PD in de kas hebben gedaan van **rondvliegende tijgermuggen en larven** in het water.

L. Aanwezigheid van tijgermuggen *buiten* de kassen

1. Tijdens het **eerste PD-onderzoek** is bij 3 van de 16 bedrijven buiten de kassen een **zeer klein opgezet monitoringsonderzoek** uitgevoerd. Op 10-15 meter van de hoofdingang werd één muggenval geplaatst. Des te opmerkelijker is dat bij 2 van de 3 bedrijven tijgermuggen in de vallen zijn aangetroffen (zie PD-rapport 1, pagina 7).
2. Uit het RIVM onderzoeksplan blijkt dat **slechts op één plek** buiten de kassen een redelijk **uitgebreid vestigingsonderzoek** zou worden uitgevoerd. In een straal van 5 km rond de kas werden 6 muggenvallen geplaatst en 30 waterbekers met water waarin de muggen eitjes zouden kunnen leggen (RIVM-onderzoeksplan pagina 7). Over de resultaten van dit onderzoek staat echter **niets vermeld** in het Overzicht vangstgegevens, noch in PD-rapport 2. De enige mededeling over de resultaten is te vinden in de RIVM-reactie op het WOB-verzoek (pagina 2) :
 “De WUR heeft in de vestigingsstudie 199 muggen gevangen, waarvan **19 buiten de kassen.**”
3. Ook zou bij in totaal **3 buurbedrijven** van de 3 grootste Lucky bamboo importeurs een **zeer beperkt monitoringsonderzoek** worden uitgevoerd (3 bekertjes per bedrijf). Aangenomen werd dat de grootste importeurs de grootste risico's van verspreiding opleverden (RIVM-onderzoeksplan, pagina 5). Deze aanname was echter onjuist, gezien het PD-memo (feit B.16). Ook van de resultaten van dit onderzoek is **niets terug te vinden** in het Overzicht vangstresultaten en evenmin in PD-rapport 2.
4. Daarnaast zou volgens het onderzoeksplan op een **tweetal plaatsen** in de buurt van het uitgebreide vestigingsonderzoek een onderzoek worden uitgevoerd met **zeer beperkte opzet** (4 muggenvallen) (RIVM-onderzoeksplan, pagina 7). Deze gegevens staan in het Overzicht vangstgegevens; er is ook wat over vermeld in PD-rapport 2.
5. In het Overzicht vangstgegevens **ontbreekt** ook het gegeven dat in de zomer van 2006 **bewoners** van een nabij een Lucky bamboo-kas gelegen **woning ernstige hinder** hebben ondervonden van muggen, zowel in hun tuin als binnen. De door de bewoners verzamelde muggen bleken tijgermuggen te zijn.
6. Op basis van het Overzicht vangstgegevens en PD-rapport 2 hebben we de volgende tabel samengesteld

Gegevens vallen buiten de kassen met Lucky bamboo (LB-kassen)

Val nr	(Totaal) aantal tijgermuggen in de val (met weeknr/jaar)	Locatie van de val	Maximum aantal tijgermuggen in de val van de betreffende LB-kas (met weeknr/jaar)	Totaal aantal tijgermuggen in de val van de LB-kas nr x (met start en eind van onderzoek)
1	0	In bedrijf vlakbij LB-kas met val nr 3	1 (30/2006)	1 (28/2006 t/m 26/2007)
18	0	In kas op 10 m van LB-kas met val nr 10*	11 (30/2006)	21 (28/2006 t/m 34/2007)
19	1 (30/2006)	In kas op 10 m van LB-kas met val nr 10*	11 (30/2006)	21 (28/2006 t/m 34/2007)
20	0**	In tuin van woning op 50 m van LB-kas met val nr 21	24 (42/2006)	60 (42/2006 t/m 34/2007)

- * De vallen 18 en 19 stonden in kassen aan weerszijden van LB-kas met val nr 10
- ** Val 20 heeft er gestaan van week 28 (2006) t/m week 41 (2006), dus 13 weken. Vallen 1, 18 en 19 bleven een jaar staan.

7. De **lage opbrengst** van bovengenoemde, buiten de LB-kassen geplaatste vallen vormt **geen enkel bewijs** dat tijgermuggen zich vanuit LB-kassen **slechts zeer beperkt verspreiden**. Ten eerste zou het een **veel omvangrijker onderzoek** vergen om hier een onderbouwde uitspraak over te kunnen doen. Bovendien waren door de **opzet en uitvoering** van het onderhavige onderzoek **lage vangsten te verwachten**: De vallen 1, 18 en 19 stonden naast LB-kassen waar relatief (zeer) weinig tijgermuggen werden gevonden.
8. Val 20 stond weliswaar dicht bij een LB-kas waar veel tijgermuggen zijn aangetroffen, maar deze val is **al na 13 weken weggehaald** (de andere buitenvallen hebben er een jaar gestaan).
9. Hoewel zoals hierboven vermeld nog een aantal vangstgegevens niet zijn verschaft, kan uit de wel versochte gegevens worden afgeleid dat bij de **drie bedrijven met de hoogste aantallen tijgermuggen** (val 17 [maximum 36, totaal 111], val 6 [maximum 67, totaal 131] en val 16/22 [maximum 55, totaal 188]) **geen omgevingsonderzoek heeft plaatsgevonden**, hoewel juist daar de **grootste kans op verspreiding** aanwezig is.
10. De mug kan zich in principe ook verspreiden **via de handel** in lucky bamboe planten en misschien zelfs snijbloemen en zo doordringen in bloemenwinkels, tuincentra, woningen en tuinen (feit B.9 en PD-rapport 1, pagina 8).

M . Regulering op grond van de wet of via convenant

1. Aanvankelijk was het Ministerie van VWS van plan om de invoer van tijgermuggen via import van lucky bamboe op basis van de **Warenwet** aan banden te leggen (feiten B.7 t/m B.11)
2. Ondanks bedenkingen van aanwezige VWS-medewerkers is tijdens het DPNL-overleg besloten om een **convenant** op te stellen (feit B.12).
3. Daarbij hadden de deelnemers een **onjuiste perceptie** van wat met een convenant mogelijk was. Zo werd gedacht dat men onwillige importeurs kon dwingen zich aan het convenant te houden (DPNL-verslag pagina 4).
4. **Veel later dan afgesproken** is het convenant **ondertekend** door slechts **een deel** van de importeurs.
5. Twee weken na inwerkingtreden werd het Ministerie van VWS door het PD-memo op de hoogte gebracht van het feit dat het **convenant niet deugde**, want de meeste tijgermuggen werden gevonden bij bedrijven die het **convenant niet hadden ondertekend** en bij bedrijven die importeerden op **gel**.
6. Bijna een jaar later werd het oude convenant vervangen door een nieuw convenant, dat mede betrekking heeft op de import van Lucky bamboe op gel.
7. Bij brief van 6 augustus 2007 zendt het Ministerie van VWS het convenant voor de eerste keer ter ondertekening naar 17 importeurs (VWS-brief 1 aan importeurs). Blijkens de datering van de handtekeningen in het convenant, zendt **slechts een deel** van de bedrijven het convenant **binnen de gestelde termijn** van 2 weken getekend terug.
8. Het Ministerie van VWS legde het convenant voor een tweede keer bij brief van 20 september 2007 aan 17 importeurs ter ondertekening voor (VWS-brief 2 aan importeurs), met daarin de volgende tekst:

“Ik wijs u er op dat het niet ondertekenen van het convenant tot gevolg heeft dat er wetgeving zal worden opgesteld met het doel een einde te maken aan het binnenkomen van tijgermuggen en larven en eitjes van deze mug via Lucky bamboe.”

9. Uiteindelijk kwamen de namen van **12 van de 17 aangeschreven bedrijven** onder het in de Staatscourant gepubliceerde convenant te staan.
10. Door ondertekening konden de importeurs dus **ontkomen aan wetgeving**, Tegelijkertijd konden zij zich aan dit convenant **geen buil vallen**. Artikel 9 van het nieuwe convenant luidt namelijk:

“Dit convenant is niet in rechte afdwingbaar.”

Daarmee is een **effectieve handhaving** van de voorschriften uit het convenant bij voorbaat **kansloos**. Er is voor de importeurs **geen dwingende reden** om aan het convenant te voldoen.

Kamervragen en antwoorden, met kanttekeningen

Vraag 1.

Kunt u op grond van de voorlopige resultaten van het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) aangeven of al virussen in tijgermuggen zijn aangetroffen? Zo ja, welke, in hoeveel kassen en hoe vaak? Kunt u eveneens aangeven welk percentage van de kassen met Lucky bamboo in Nederland wordt onderzocht? Is er sprake van gezondheidsrisico's voor de mensen die in de kassen werken? Kunt u voorts aangeven of, er virussen zijn aangetroffen in de onderzochte muggen buiten de bedrijven? Zo ja, hoe vaak?

Antwoord op vraag 1.

De voorlopige resultaten van het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) geven aan dat het denguevirus (veroorzaker van knokkelkoorts) tot dusverre niet is aangetroffen in de gevonden tijgermuggen. Er zijn 17 bedrijven onderzocht. Op 15 bedrijven is deze mug gevangen (ruim 88%).

Het is de verantwoordelijkheid van de werkgever om de gezondheidsrisico's voor de werknemers in kaart te brengen en maatregelen te treffen om de risico's te ondervangen. Deskundigen achten het gezondheidsrisico voor mensen die in de kas werken op dit moment gering. De overheid heeft de importeurs gefaciliteerd door hen over de mug en de gezondheidsrisico's te informeren, met de importeurs een convenant te sluiten over bronmaatregelen en een vrijstelling te verlenen voor het gebruik van een bestrijdingsmiddel om de larven van de tijgermug te bestrijden.

In de incidenteel buiten de kassen gevonden tijgermuggen is evenmin denguevirus aangetroffen.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Op het moment van beantwoording waren blijkens het bij de antwoorden bijgevoegde overzicht met vangstgegevens nog lang geen 2000 tijgermuggen geanalyseerd. Dus **kunnen de uitspraken die in het antwoord gedaan worden over de aanwezigheid van virussen, volgens het onderzoeksplan niet als betrouwbaar worden aangemerkt** (feit H.2).
- Gevraagd is naar de aangetroffen “virussen” in het algemeen, dus niet alleen dengue. Op de resultaten van het **onderzoek naar Japanese encephalitis** (feit H.1) **wordt in het antwoord niet ingegaan**.
- Dat er mogelijk tijdens het tot nu toe uitgevoerde onderzoek nog geen virussen in de muggen worden gevonden, zegt niets over de situatie in de nabije of verdere toekomst. Er is geen enkele reden om te veronderstellen dat er op dit punt sprake is van een stabiele situatie.
- In het antwoord wordt **niet ingegaan op resultaten van het onderzoek naar de hinder en allergische reacties** die werknemers in de kassen ondervinden van de tijgermuggen (feit I.1 en I.2).
- Evenmin wordt vermeld dat bedrijven **nauwelijks maatregelen** treffen om de **hinder te beperken**, bijvoorbeeld door het opbrengen van DEET (feit I.3).
- Niet wordt vermeld dat **één importbedrijf helemaal niet in het onderzoek betrokken is**, om financiële en logistieke redenen (feit K.3). Wat de situatie in en om dat bedrijf is, is dus **geheel onbekend**.

Vraag 2.

Deelt u de mening dat indien de mug zich verspreidt, dit grote schade kan berokkenen aan de volksgezondheid in Nederland? Kunt u aangeven wie de aansprakelijkheid draagt voor de kosten indien er schade wordt berokkend aan de gezondheid van personen en aan de tuinbouwsector?

Antwoord op vraag 2.

Indien de tijgermug zich zou vestigen, is er een geringe maar potentiële kans dat de muggen besmet zijn met virussen die via muggen overdraagbaar zijn, en dat deze virussen zich in Nederland zouden kunnen verspreiden. Geschat wordt dat de factoren voor een dergelijke verspreiding in Nederland ongunstig zijn (met name klimatologische omstandigheden). Een dergelijke verspreiding is echter niet met zekerheid uit te sluiten. Gezien het feit dat er tot nu toe slechts in incidentele gevallen muggen buiten de kassen zijn aangetroffen en het bij vraag 1 genoemde convenant er op gericht is de import van Lucky bamboo vrij te krijgen van de tijgermug en de larven en eitjes van deze mug, is het risico op het oplopen van dengue voor individuele burgers die naar (sub-)tropische gebieden gaan hoger dan het oplopen van dengue in Nederland. Mede in verband hiermee is de vraag over de aansprakelijkheid op dit moment niet te beantwoorden.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Het antwoord gaat in op **slechts één aspect van het volksgezondheidsrisico**: de mogelijkheid dat de uit China ingevoerde muggen zijn besmet met virussen (feit D.2 t/m D.6). Vervolgens wordt op basis van een uitspraak over het risico van verspreiding (factoren zijn naar schatting ongunstig, maar kans is niet uit te sluiten) en de doelstelling van het convenant (gericht op tijgermuggen-vrije import van Lucky bamboo) gesteld dat de kans om in het buitenland dengue op te lopen hoger is dan het oplopen van dengue in Nederland.
- Niet de doelstelling van een convenant is hier relevant, maar de mate waarin dat wordt nageleefd. Uit de vangstgegevens blijkt dat **in bijna elke controleweek één of meer tijgermuggen worden aangetroffen**, met wisselende aantallen (tijdens de laatst vermelde meting zelfs 55!). **Het convenant heeft er dus niet toe geleid dat er geen tijgermuggen worden ingevoerd**, de kans op verspreiding is nog steeds aanwezig.
- De vraag gaat uit van de situatie dat tijgermuggen zich in Nederland gaan vestigen en verspreiden. Dat kan op zich al leiden tot verspreiding van virussen. Maar die **kans stijgt sterk door de aanwezigheid van “importgevallen”** (feit D.7 t/m D.9). Dat bleek afgelopen zomer (nadat de vragen waren ingediend). In Italië leidde één importgeval met Chikungunya tot een uitbraak onder meer dan 250 personen, waarbij de tijgermug als vector optrad. (feit D.8)
- In RIVM-advies 2 wordt naar aanleiding daarvan opgemerkt:
“De situatie in Italië laat zien dat een **klein risico op overdracht** van een exotisch virus aanleiding kan zijn tot een **reëel volksgezondheidsprobleem**.”
Deze constatering was mede de **aanleiding voor het RIVM om het Ministerie van VWS te adviseren het beleid te heroverwegen**. Des te opmerkelijker dat in het antwoord op de kamervragen in alle talen **wordt gezwegen over het risico dat vestiging van de tijgermug oplevert in combinatie met importgevallen**.
- **Wat in Ravenna is gebeurd, zou bij aanwezigheid van tijgermuggen ook kunnen gebeuren in Nederland**, waar in 2006 enkele geïmporteerde Chikungunya-patiënten werden vastgesteld.
- **Ook een epidemie vanuit importgevallen van dengue is mogelijk**. Sinds 2005 wordt in Nederland jaarlijks bij zo'n 50-60 personen een dengue-infectie vastgesteld.

Het aantal potentiële bronnen voor een epidemie is dus groter, terwijl dengue bovendien nog bedreigender voor de gezondheid is dan Chikungunya. Een **dengue-uitbraak die momenteel op Aruba plaatsvindt** maakt deze omstandigheid extra actueel.

- Gezien het voorgaande is de opmerking:
  - “het risico op het oplopen van dengue voor individuele burgers die naar (sub-)tropische gebieden gaan is hoger dan het oplopen van dengue in Nederland” niet goed te plaatsen, laat staan onderbouwd.
- Ook wordt voorbijgegaan aan de **hinder** die tijgermuggen opleveren, met de daarbij gepaard gaande economische schade (pijnlijke steek, allergische reacties, lege terrassen) (feit D.10 en D.11).
- **Een antwoord op de vraag over aansprakelijkheid wordt niet gegeven**, met als reden opnieuw de opmerking
  - “dat het risico op het oplopen van dengue voor individuele burgers die naar (sub-)tropische gebieden gaan hoger is dan het oplopen van dengue in Nederland.”Maar afgezien van de eerder bij deze stelling gegeven kanttekeningen, is dit een irrelevante vergelijking. Bij de aansprakelijkheid gaat het immers om de vraag **op wie de schade verhaald kan worden als zich een bepaalde gebeurtenis voordoet**. Niet relevant is of de kans of die gebeurtenis (oplopen van besmetting in buitenland - waar de vraag niet over ging) groter is dan de kans op een andere gebeurtenis (kans op besmetting in Nederland).
- De risicovolle gebeurtenis is hier de **vestiging en verspreiding van tijgermuggen**, die vervolgens kunnen optreden als vector voor tal van virussen en zo enerzijds tot gezondheidsschade kunnen leiden en anderzijds tot schade aan de tuinbouwsector.
  - Het ligt dus voor de hand dat **de importeurs** van Lucky bamboe aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade.
  - Probleem is daarbij wel dat **aangetoond** zal moeten worden dat de tijgermuggen afkomstig zijn van het desbetreffende bedrijf. Maar tot nu toe heeft VWS – ondanks verzoeken daartoe - **niet openbaar willen maken** bij welke bedrijven grote aantallen tijgermuggen zijn geconstateerd, en welke bedrijven “tijgermuggen-vrij” lijken te zijn. Dat belemmert de bewijsvoering.
  - Op basis van informatie die tot nu toe openbaar is gemaakt, lijken een drietal zeer kleine – niet met name genoemde – importeurs de grootste risico’s op introductie van tijgermuggen op te leveren (feit B.16). **Deze kleine bedrijfjes, waar het overgrote deel van de muggen wordt gevonden, zullen naar verwachting financieel niet of nauwelijks in staat zijn om eventueel optredende schade (die kan oplopen tot miljoenen euro’s) te vergoeden.**
  - Daarom is te verwachten dat geïnfecteerde patiënten en hun zorgverzekeraars **(ook) de rijksoverheid aansprakelijk zullen stellen** voor de schade.
  - Succes bij de rechter lijkt niet bij voorbaat uitgesloten, omdat het RIVM op verzoek van VWS al heel snel na vondst van de eerste tijgermuggen in de zomer van 2005 aan VWS heeft geadviseerd de invoer van Lucky bamboe te verbieden (feit B.4). Zeer recent heeft het RIVM bij aanbidding van het deelrapport over het vestigingsonderzoek aangegeven dat het beleid van VWS heroverwogen zou moeten worden (feit B.20).
  - Door in deze situatie het voorschrijven van adequate en wettelijk afdwingbare preventieve maatregelen (waar de overheid het monopolie op heeft) achterwege te laten, **heeft de overheid willens en wetens de kans op het optreden van schade aanvaard en kan ze daarvoor aansprakelijk worden gesteld.**

Vraag 3.

Bij welk percentage van alle kassen van importeurs wordt de verspreiding van de tijgermug buiten de kassen gemonitord? Gaat u onverwijld over tot bestrijding (indien muggen (of larven of eitjes) worden aangetroffen)? Zo ja, welke bestrijdingsmiddelen zijn daarvoor toegelaten en welke milieueffecten zijn daarvan te verwachten? Zo neen, waarom niet?

Antwoord op vraag 3.

Bij zes kassen is ook buiten de kassen gemonitord. De Wageningen Universiteit doet specifiek onderzoek naar de vestiging van muggen buiten de kassen. Incidenteel wordt in dit onderzoek buiten de kassen de tijgermug aangetroffen. Gezien de gevangen aantallen, de frequentie van de vangst en de samenstelling van de muggenpopulatie, heeft dit tot nu toe geen aanleiding gegeven te concluderen dat de Aziatische tijgermug zich heeft gevestigd buiten de kassen.

Het is de verantwoordelijkheid van het bedrijf om bestrijdingsmiddelen in te zetten tegen de muggen en / of de larven. In de communicatie naar de bedrijven is de noodzaak van de bestrijding van de tijgermug aangegeven.

De Plantenziektenkundige Dienst en het Wageningen Universiteit en Researchcentrum hebben, in opdracht van het RIVM, samen begin 2007 een bestrijdingsadvies opgesteld en openbaar gemaakt. Er zijn voor de bestrijding van muggen zeven bestrijdingsmiddelen toegelaten.

Voor particulier gebruik zijn (tussen haakjes staat het toelatingsnummer) Luxan Pyrethruspray (3687N), Pyrethrin 12/30 (8353N) en Vapona Vliegende insectenspray (8620N) beschikbaar. Voor beroepsmatig gebruik zijn Detmolin P (5646N), Pyrethrin 12/30 (8353N), Zerox (8970N) en Pyretrex Fogger (11516N) toegelaten.

Het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Ctgb) heeft deze middelen onder andere beoordeeld op negatieve effecten voor het milieu. Bij gebruik van deze middelen in overeenstemming met de gebruiksvoorschriften zijn er geen nadelige effecten voor het milieu te verwachten.

Voor de bestrijding van de in het water aanwezig larven is voor het bestrijdingsmiddel Vectobac AS tijdelijk (120 dagen) vrijstelling verleend op basis van artikel 16A van de Bestrijdingsmiddelenwet 1962. Van dit middel zijn de effecten voor het milieu beoordeeld, er zijn geen negatieve effecten te verwachten.

Kanttekeningen bij antwoord

- **Bij slechts één bedrijf** wordt de verspreiding van tijgermuggen buiten de kassen op een voldoende uitgebreide wijze gemonitord.
- Uitgaande van 16 tot 18 bedrijven wordt dus **bij slechts 6%** van de bedrijven buiten de kas een **goed monitoringsonderzoek** uitgevoerd. De resultaten van dit monitoringsonderzoek zijn niet aan de Kamer verschaft en zijn evenmin verstrekt in het kader van de WOB-verzoeken, hoewel daar specifiek om gevraagd is (feit L.2).
- De enige gegevens die verstrekt zijn over verspreiding van tijgermuggen buiten de kassen, duiden er op dat er vanwege de **lage aantallen muggen** in de betreffende lucky bamboo-kassen **ook buiten de kas weinig tijgermuggen te verwachten** waren, wat overeenkomt met de vangstresultaten. De enige val die was geplaatst buiten een kas met relatief veel tijgermuggen, is al na 13 weken weggehaald, terwijl pas daarna een val in de kas geplaatst (zie feit L.6 t/m L.8).
- Dat men op basis van dit onderzoek niet kan concluderen dat de tijgermug zich buiten de kassen heeft gevestigd heeft, is dus **niet verbazingwekkend** want daar is het **onderzoek** – gezien de beperkte opzet en wijze van uitvoering - **nauwelijks op gericht**.
- Op basis van de opzet van het onderzoek **bestaat de kans dat de verspreiding en vestiging van tijgermuggen vanuit één of meer van de 16 tot 18 bedrijven pas wordt opgemerkt als het te laat is** en uitroeiing niet of nauwelijks meer mogelijk is.

- Voor wat de bestrijding betreft wordt nagelaten te vermelden dat er geen spuitbusformulering voor bedrijfsmatige behandeling van de containers is toegelaten, wat door de opstellers van het Bestrijdingsadvies wordt beschouwd als een belemmering voor een optimaal effectieve bestrijding van de tijgermug. Ook wordt eraan voorbijgegaan dat aan Vectobac AS 12, waarvoor het Ministerie van VROM een vrijstelling heeft verleend, zodanige gebruiksvoorschriften zijn gesteld dat het in diverse situaties niet mag worden toegepast (feit G.8)
- Niet vermeld wordt dat een deel van de toegelaten middelen **schadelijk is voor het milieu**.
- De verantwoordelijkheid voor het bestrijdingsmiddelengebruik wordt gelegd bij de importeur. Niet vermeld wordt dat bij de overheid bekend is dat de importeurs ook bij aanwezigheid van tijgermuggen **lang niet altijd bestrijdingsmaatregelen uitvoeren**, en dat nergens uit blijkt dat hier vanuit de overheid tegen wordt opgetreden (feit F.3). Het gebruik van bestrijdingsmiddelen bij het aantreffen van tijgermuggen in de containers of kassen is zelfs niet in het convenant voorgeschreven.
- Evenmin wordt vermeld dat bij de overheid bekend is dat door de importeurs soms middelen worden gebruikt die niet voor dit doel zijn toegelaten, zoals Decies en Malathion, zonder dat daar tegen wordt opgetreden (feit F.3).

Vraag 4.

Kunt u een overzicht geven van alle bedrijven die Lucky bamboo importeren, met daarbij per bedrijf het aantal tijgermuggen dat daar tot op heden binnen en eventueel buiten de kassen is aangetroffen?

Antwoord op vraag 4

Een overzicht van de gevangen tijgermuggen per week en per val is bijgevoegd. Uit privacy-overwegingen is het overzicht niet te herleiden naar de bedrijven waar de tijgermuggen zijn aangetroffen

Kanttekeningen bij het antwoord

- Hoewel daar uitdrukkelijk om is gevraagd, geven de ministers **geen overzicht van de vangstgegevens per bedrijf zowel binnen als buiten de kassen**. Privacy-overwegingen tellen kennelijk zwaarder dan het recht van de Kamer en burgers om te weten bij welke bedrijven hoeveel tijgermuggen worden aangetroffen.
- Consequentie hiervan is tevens dat de **goede bedrijven moeten lijden onder de slechte**, die door de Ministers **in bescherming** worden genomen.
- Uit de tabel is bovendien niet op te maken welke vallen “**bij elkaar horen**”: sommige bedrijven hebben meerdere vestigingen, en er zijn soms vallen geplaatst in de buurt van een bedrijf. Er wordt dus aan de Kamer **minder informatie verschaft dan een beroep op de privacy zou kunnen rechtvaardigen**,
- Alleen door combinatie van het **Overzicht vangstgegevens** en **PD-rapport 2** (dat **niet** aan de Kamer is gezonden) is te herleiden wat de “buiten-vallen zijn (vallen die buiten de lucky-bamboe-kassen staan) en bij welke “binnen-vallen” (vallen in de lucky bamboe-kassen) deze horen. Vervolgens kunnen de vangstgegevens binnen en buiten de betreffende kassen met elkaar vergeleken worden en kan worden geconstateerd dat het **niet verwonderlijk** is dat buiten de kassen **zo weinig tijgermuggen in de vallen** zijn gevonden (zie feit L.7 en L.8)
- Uit de RIVM-reactie op het WOB-verzoek blijkt dat de **vangstresultaten van niet-werkende vallen ten onrechte zijn vermeld als “0”** (feit J.1)
- Tevens kan worden geconstateerd dat het toegezonden Overzicht vangstgegevens **onvolledig** is. Er ontbreken vangstgegevens van verschillende deelonderzoeken en ook zijn waarnemingen van tijgermuggen en larven niet vermeld.

- Op basis van de beschikbare informatie kan worden afgeleid dat in de omgeving van de Lucky bamboe-kassen waar de **meeste tijgermuggen** zijn gevangen, **geen vallen** zijn geplaatst (feit L.9)
- Ook is in de antwoorden niet vermeld dat in de zomer van 2006 **tijgermuggen zijn aangetroffen in en om een woning**, en dat de bewoners daar ernstige hinder van ondervonden (feit L.5)
- Terwijl **medewerkers** in de kassen en **inspecteurs** van de PD zich konden laten **onderzoeken** op de aanwezigheid van **virussen** (feit H.3) **blijkt uit niets** dat een dergelijk aanbod is gedaan aan de **bewoners** van deze woning.

Vraag 5.

Is het waar dat er per onderzochte kas slechts één val is geplaatst? Kunt u voorts aangeven of uit vergaderverslagen van het onderzoeksteam van het Clb mag worden geconcludeerd dat de muggenvallen regelmatig onvoldoende of helemaal niet functioneren? Zo ja, welke maatregelen bent u van plan om daartegen te ondernemen?

Antwoord op vraag 5.

Per onderzocht Lucky-bamboe-importerend bedrijf is er in de kas inderdaad één val geplaatst. In een enkel geval heeft een importerend bedrijf meerdere vestigingen. Per vestiging is een val geplaatst. Op dit moment is er geen aanleiding meer vallen neer te zetten.

De gebruikte vallen zijn voor zover bekend de meest gangbare en meest efficiënte vallen voor steekmuggen. In geval van storing – wat incidenteel voorkomt - wordt deze meteen verholpen of wordt indien nodig zelfs de gehele val vervangen. In de praktijk blijken de meeste vallen probleemloos te werken en is het niet nodig maatregelen op dat terrein te nemen. Voor de continue monitoring die de Plantenziektenkundige Dienst in opdracht van het RIVM vanaf medio 2006 uitvoert, wordt steeds bezien of er betere vallen op de markt zijn/komen dan degene die nu in gebruik zijn.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Onduidelijk is op welke wijze is vastgesteld dat “in de praktijk blijkt dat de meeste vallen probleemloos werken.” Hoe stel je dat vast als er in een val vele malen achter elkaar niets wordt aangetroffen? **Defecten** kunnen vroeg of laat worden opgemerkt en hersteld, maar kunnen **ook onopgemerkt blijven**. Ook de **onderzoekers** zetten **kanttekeningen** bij de relatie tussen het aantal tijgermuggen dat in een val wordt aangetroffen en de aantallen tijgermuggen die daadwerkelijk op de locatie aanwezig zijn (zie feit J.1).
- Daarnaast is het systeem **niet fraudebestendig**. Niet uit te sluiten dat een enkele malafide importeur de werking van de vallen saboteert, waardoor minder of geen muggen in de val terecht komen. Omdat de Plantenziektenkundige Dienst op vaste dagen langskomt, kan een dergelijke sabotage lang onopgemerkt blijven.
- Al met al staat vast dat er **(veel) meer tijgermuggen worden ingevoerd dan in het kader van het onderzoek worden gevangen**.

Vraag 6.

Kunt u aangeven of de kans bestaat dat de tijgermug eitjes gaat leggen in kassen met andere planten, zoals snijbloemen? Zo ja, hoe groot is deze kans? Kunnen vondsten van eitjes of larven in partijen snijbloemen leiden tot een handelsboycot van snijbloemen? Zo ja, wie draagt dan de kosten van een dergelijk boycot?

Antwoord op vraag 6.

In de meeste gevallen staan de Lucky bamboe plantjes in kassen waar weinig of zelfs helemaal geen andere planten zoals snijbloemen staan. Uit internationaal onderzoek blijkt dat tijgermuggen geen grote afstanden kunnen afleggen. Als er eitjes worden afgezet is het veel waarschijnlijker dat dat op de Lucky bamboe wordt gedaan. In theorie is de kans aanwezig maar erg onwaarschijnlijk. In het verlengde hiervan lijkt een handelsboycot van snijbloemen ook niet waarschijnlijk.

Kosten die bedrijfsleven moet maken om te voldoen aan invoereisen van derde landen komen gewoonlijk voor rekening van het bedrijfsleven.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Uit het antwoord blijkt dat het niet uitgesloten is dat de mug haar eitjes legt op Lucky bamboe planten. Dat kan betekenen dat **tijgermuggen via transport van Lucky bamboe in Nederland kunnen worden verspreid en zelfs daarbuiten** en zo op tal van plaatsen een gezondheidsrisico kunnen gaan opleveren. Opmerkelijk is dat in het geheel **niet wordt ingegaan** op de **consequenties** die dit zou kunnen hebben, en welke maatregelen hiertegen worden getroffen.
- Dit is des te opmerkelijker nu juist **vanwege dit gezondheidsrisico** het Ministerie van VWS in een interne nota tot de **conclusie** was gekomen dat het **verhandelen van lucky bamboe verboden is op grond van artikel 18 van de Warenwet** (feit B.9).
- Ook blijkt uit het antwoord dat de Lucky bamboe soms in kassen staat waar **andere planten** in staan, zoals snijbloemen. De muggen hoeven dan **niet eens de kas uit** om eitjes op snijbloemen te leggen.
- Er zijn ook tijgermuggen aangetroffen **buiten** de kassen met Lucky bamboe.
- De afstand van 300 meter is voor de mug in veel kassen **voldoende om een naburige kas met snijbloemen te bereiken**. Onderzoekers achten het zeer wel mogelijk dat tijgermuggen deze kassen invliegen en op de betreffende snijbloemen eitjes leggen. De kans is dan reëel dat **de bloemen vervolgens (met de eitjes) worden geëxporteerd naar andere landen** en ook daar tijgermuggen introduceren (zie PD-rapport 1 pagina 8).
- Er bestaat een reële kans dat de importerende landen na het aantreffen van tijgermuggen die vanuit Nederland zijn ingevoerd, maatregelen zullen treffen om verdere invoer te voorkomen, bijvoorbeeld door **een importstop in te stellen op tuinbouwproducten** waarin tijgermuggen eitjes kunnen hebben gelegd (zoals snijbloemen).
- Een dergelijke importstop kan een **grote financiële strop** voor de Nederlandse tuinbouwsector opleveren. Blijkens het antwoord moeten de **kosten**, die veroorzaakt zijn door importeurs van Lucky bamboe, worden **gedragen** door de **exporteurs van betreffende tuinbouwproducten**, dus **niet** door de **veroorzakers**: de importeurs van lucky bamboe.

Vraag 7.

Acht u het verantwoord dat, gezien de grote risico's op schade aan de volksgezondheid, niet alle importeurs het convenant hebben ondertekend? Hoe gaat u alle importeurs bewegen om maatregelen te nemen die insleep van tijgermuggen voorkomen? Deelt u de mening dat een convenant hiervoor een toereikend instrument is, gezien het feit dat niet alle importeurs zich hieraan willen binden en de ondertekenaars er bovendien op elk moment uit kunnen stappen? Beschikt u over een wettelijk instrument om een convenant algemeen verbindend te verklaren? Heeft het Productschap Tuinbouw daarvoor een instrument?

Antwoord op vraag 7.

Alle op dat moment bekende importeurs van Lucky bamboe op waterbasis hebben het convenant van 19 oktober 2006 getekend. Na ondertekening van dat convenant bleek uit onderzoek dat de tijgermug ook meelift bij de import van Lucky bamboe op gel. Een convenant dat ook betrekking heeft op deze import is treedt binnenkort in werking. Dit convenant is ondertekenend door alle op dit moment bekende importeurs van Lucky bamboe. Met de ondertekening van dit convenant leggen de importeurs zich – op gelijke wijze als met het convenant van 19 oktober 2006 - vast ervoor te zorgen dat de import van Lucky bamboe vrij is van de tijgermug en de larven en eitjes van deze mug. In opdracht van het RIVM zal de Plantenziektenkundige Dienst ook de werking van dit convenant monitoren. Het convenant is een toereikend instrument omdat er op dit moment geen sprake is van vestiging van de tijgermug buiten de kassen, het denguevirus niet is aangetroffen in de onderzochte muggen en bij de tot nu toe onderzochte medewerkers geen besmetting met het denguevirus in het bloed is aangetroffen.

Er zijn geen wettelijke mogelijkheden om een dergelijk convenant verbindend te verklaren. Evenmin beschikt het Productschap Tuinbouw over een dergelijk instrument.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Met het nieuwe convenant is een jaar na het uitbrengen van de PD-memo bereikt dat ook de invoer van Lucky bamboe op gel er onder valt.
- De Ministers stellen:
“Dit convenant is **ondertekenend** door **alle op dit moment bekende importeurs** van Lucky bamboe.”
Het feit dat er **17 bedrijven** zijn **aangeschreven**, en **er slechts 12 onder het gepubliceerde convenant staan** (feit M.9) roept in dit verband wel vragen op.
- We hebben aan de PD gevraagd hoeveel importeurs van Lucky bamboe op dit moment bekend zijn. De **PD** wilde hier **geen antwoord** op geven, en verwees naar het Ministerie van VWS. Het Ministerie van VWS wilde op dezelfde vraag **evenmin antwoord geven**, en stelde voor om een WOB-verzoek in te dienen.
- Een vreemde suggestie, omdat we **dezelfde vraag** al in een eerder WOB-verzoek hadden gesteld en we toen – na 4 maanden wachten – te horen kregen dat deze **informatie openbaar** was (er werd toen gemeld dat er 17 bedrijven waren; zie RIVM-reactie op WOB-verzoek, p.1).
- We hebben vervolgens **telefonisch contact** proberen te leggen met de **ontbrekende 5 importbedrijven**. Twee bedrijven waren naar eigen zeggen **gestopt** met de import van Lucky bamboe (S.A.G. van Diepen en Greenstar). De eigenaar van Chined (tevens eigenaar van Henk Geleijn Exotic Plants) meldde dat hij voor beide bedrijven een **handtekening** had geplaatst, maar dat om onduidelijke redenen **Chined niet onder het gepubliceerde convenant** was gekomen, terwijl het andere bedrijf er wel onder staat. Het telefoonnummer van Lake Polar Plants bleek **niet in gebruik** en op het telefoonnummer van Golden Land Horticulture bleek een **faxapparaat** te zijn aangesloten.
- Door de **zwijgzaamheid van de PD en het Ministerie van VWS** en de **onbereikbaarheid** van een aantal importeurs is het dus vooralsnog **onduidelijk of alle importeurs het convenant hebben ondertekend**. Zeker is in ieder geval dat niet alle importerende bedrijven onder het convenant staan, zoals dat in de Staatscourant is gepubliceerd.
- Het antwoord vermeldt bovendien niet dat in het nieuwe convenant is bepaald dat het convenant **niet in rechte afdwingbaar** is (zie feit M.10). Daarmee is het verworden tot een **papieren tijger** waarmee de invoer van tijgermuggen niet gestopt zal kunnen worden.

Vraag 8.

Beschikt u over een wettelijk instrument om de import van Lucky bamboe of vergelijkbare risicostromen zo nodig tijdelijk stil te leggen? Zo ja, bent u bereid dit zo nodig toe te passen? Zo neen, bent u bereid om deze lacune in de wetgeving op te vullen?

Antwoord op vraag 8.

Ja. Indien nodig kan een dergelijk instrument worden ingezet.

Kanttekeningen bij het antwoord

- Dit is een **duidelijk antwoord**. Wel rijst de vraag **welk wettelijk instrument** dat is.
- Gezien de VWS-nota is dat instrument de **Warenwet**. Op grond van artikel 18 kan de VWA al direct gaan handhaven vanwege het gezondheidsrisico dat gepaard gaat met het verhandelen van de Lucky bamboe. Tevens kan op grond van artikel 4 Warenwet binnen enkele maanden een ministeriële regeling worden gemaakt teneinde beperkingen op te leggen aan de (wijze van) invoer van lucky bamboe (zie feit B.9 en B.10).
- Ondanks **interdepartementale afspraken** daarover (feit B.7), zijn deze **instrumenten nog steeds niet ingezet**.

Conclusies

De betrokken ministers hebben de Kamer op diverse punten een te rooskleurig beeld geschetst door relevante informatie onthouden, met name:

1. Tal van gegevens over het voorkomen van de tijgermug waar uitdrukkelijk om was gevraagd.
2. Het feit dat er in september 2007 een rapport is uitgebracht van het RIVM-onderzoek (PD-rapport 2). Dit rapport bevat zeer veel informatie die, gezien de vragen die de Kamer had gesteld, uiterst relevant is en een veel completer beeld verschaft dan de gegeven antwoorden. Ook bevat het rapport gegevens die essentieel zijn voor de interpretatie van het – wel toegezonden - Overzicht vangstgegevens.
3. Het feit dat het RIVM naar aanleiding van dat rapport aan het Ministerie van VWS heeft geadviseerd om het beleid te heroverwegen.
4. Het feit dat tijgermuggen ook een volksgezondheidsrisico kunnen opleveren in combinatie met reizigers die in het buitenland zijn geïnfecteerd met dengue en Chikungunya (zoals in de zomer van 2007 in Italië is gebeken met de Chikungunya-uitbraak).
5. Het feit dat werknemers in de kassen regelmatig ernstige overlast ondervinden van tijgermuggen.
6. Het feit dat áls er biociden worden gebruikt, er door de bedrijven alleen middelen worden genoemd die voor dat doel verboden zijn.
7. Het feit dat er in de zomer van 2006 tijgermuggen in en om een woning zijn aangetroffen en dat de bewoners daar veel hinder van hebben ondervonden.
8. Het feit dat het verspreidingsonderzoek zodanig is opgezet en uitgevoerd, dat daaruit geen onderbouwde conclusies kunnen worden getrokken over de mate waarin de tijgermuggen zich feitelijk vanuit de kassen aan het verspreiden zijn.
9. Het feit dat in de omgeving van de Lucky bamboe-kassen waar de *meeste* tijgermuggen worden aangetroffen *geen* onderzoek wordt uitgevoerd naar de verspreiding van de mug.
10. Het risico dat muggen naburige kassen met snijbloemen binnenvliegen en daar eitjes leggen.
11. Het risico dat tijgermuggen binnen Nederland en naar het buitenland worden verspreid met de handel in lucky bamboe of snijbloemen.
12. Het feit dat in het nieuwe convenant staat dat het niet in rechte afdwingbaar is.
13. Hoe de Ministers kunnen stellen dat het convenant is getekend door alle op dit moment bekende importeurs van Lucky bamboe, terwijl onder het convenant de namen staan van slechts 12 van de 17 aangeschreven bedrijven.

Al met al gaan de ministers door met het bagatelliseren van de risico's van de tijgermug en met halfslachtig beleid. Er is alle reden tot zorg en snelle actie.

Bijlage

Importeurs van Lucky bamboe

Hieronder volgt informatie over de 17 importeurs van Lucky bamboe, die op 20 september 2007 door het Ministerie van VWS waren aangeschreven met het verzoek om het convenant te ondertekenen, en die ook vermeld waren in de voorgelegde tekst.

Met het onderstaande kaartje is aangegeven hoe de bedrijven over westelijk Nederland verspreid zijn. Er zijn twee clusters van bedrijven te onderscheiden: ten oosten van Aalsmeer (A) en in het Westland (B). De bedrijven in deze gebieden zijn aangeduid op kaartje A en B, die op de volgende pagina staan. Tot slot volgen de adresgegevens van de bedrijven, voor zover die te achterhalen waren. De (kleine) letters vóór de bedrijfsnamen komen overeen met de letters op de kaartjes. Tevens is in de lijst aangegeven welke bedrijven zijn vermeld onder het convenant, zoals dat gepubliceerd is in de Staatscourant (2007, nr. 224, pag 17).

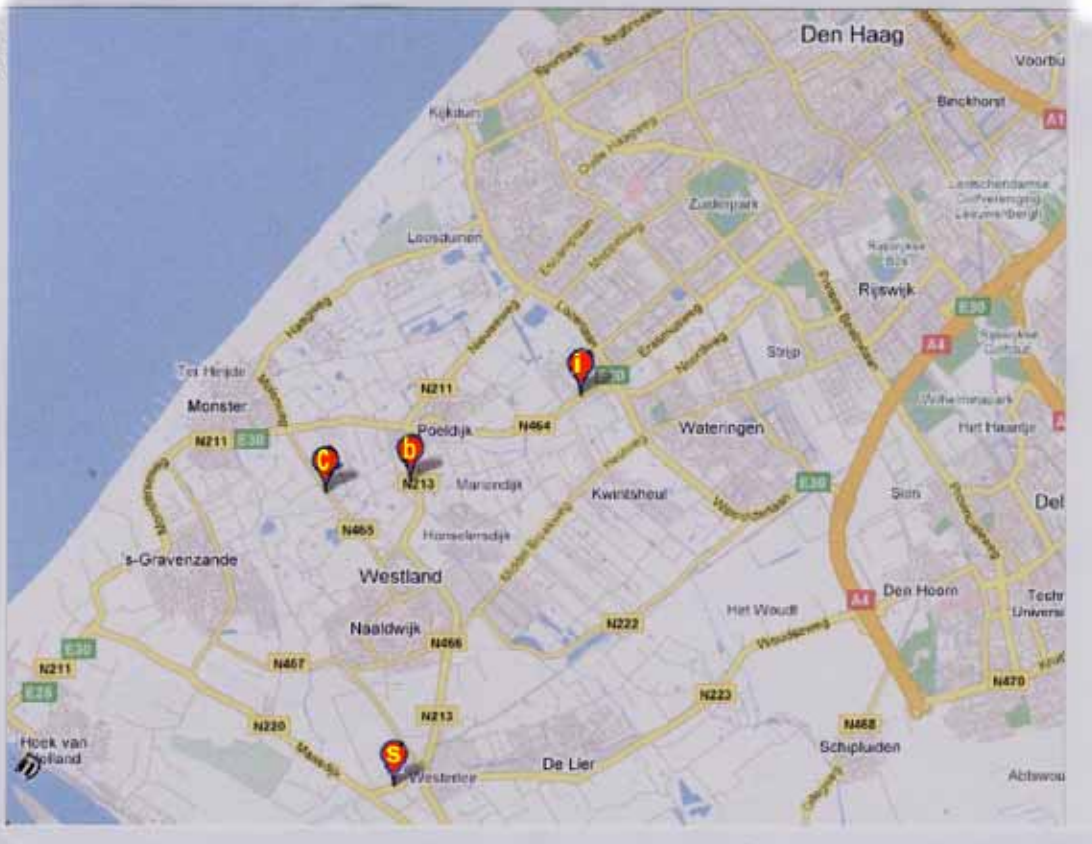

A

B

- a** van Bakel
Aalsmeerderweg 245
1432 CM Aalsmeer
0297-594005
info@vanbakelbv.nl

Bedrijf staat onder convenant
- b** Bonsai Garden vestiging Honselersdijk
Nieuweweg 81
2675 BG Honselersdijk

Bedrijf staat onder convenant
- c** Bonsai Garden vestiging Monster
Zwartendijk 57
2561 LP MONSTER
tel 0174-242404
06- 53 15 23 58
info@bonsaigarden.nl
www.bonsaigarden.nl

Bedrijf staat onder convenant
- d** CBTC International Trade BV
Aalsmeerderweg 377
1432 EB AALSMEER
0297-266358

Bedrijf staat onder convenant
- e** China Green
Poelweg 12 Dok 25
1424 PB De Kwakel
tel 0297- 527010

Bedrijf staat onder convenant
- f** Chined
Stommeerkade 35/D
1431 EK Aalsmeer
tel 0297- 323777
06-2001 8400

Bedrijf staat niet onder convenant
Naar eigen zeggen is convenant wel getekend
... maar om onduidelijke reden niet onder convenant
gekomen
- g** S.A.G. van Diepen
De Ruil 1a
1693 HD WERVERSHOOF
tel 0228- 581043 -niet meer in gebruik
fax 0228-58 4083
privé 0228- 724900

Bedrijf staat niet onder convenant
Naar eigen zeggen is men helemaal gestopt
met het bedrijf
- h** Edelcactus vestiging Amstelveen
Noorddammerweg 95
1187 ZS Amstelveen
020-4264300

Bedrijf staat onder convenant
- i** Edelcactus vestiging Wateringen
Poeldijkseweg 13
2291 GA Wateringen
tel ? (via Edelcactus vestiging Amstelveen)

Bedrijf staat onder convenant
- j** Espafior
Duizendmorgen 10a
4281 ND Andel (N-Br)
0183- 443012
Bedrijf staat onder convenant
- k** Formosa International
Bovenweg 4
2376 Nieuwe Wetering
tel 071- 3310091
fax 071-331 0092
piet@pachira.nl

Bedrijf staat onder convenant
- l** Henk Geleijn Exotic Plants
Stommeerkade 35
1431 EK Aalsmeer
tel 0297- 323777
06-2001 8400

Bedrijf staat onder convenant
- m** Golden Land Horticulture
Tuinderslaan 10A
3641 PZ Mijdrecht
fax 0297- 594157

Staat niet onder convenant
- n** Greenstar
Iepenlaan 48
1424 PA De Kwakel
0297-328 698

Bedrijf staat niet onder convenant
Naar eigen zeggen importeert en verkoopt
het bedrijf geen Lucky bamboe meer
- o** Lake Polar Plants
Noorddammerweg 21
1424 NW De Kwakel
tel 0297- 521423 - is niet in gebruik
polar@gmail.com

Bedrijf staat niet onder convenant
- p** Oriental Greens
Iepenlaan 19
1424 NZ De Kwakel
tel 0297- 362399
fax 0297- 349802

Bedrijf staat onder convenant
- q** Oriental Group
Anjerweg 12 en 22
2665 LN Bleiswijk
tel 010- 5211600
fax 010-5218166
www.orientalonline.nl

Bedrijf staat onder convenant
- r** Triple Green
Noorddammerweg 85
1185 ZS Amstelveen
tel 020-4532612

Bedrijf staat onder convenant
- s** Victor Trading
Oranjesluisweg 20
2671 NB Naaldwijk
tel 0174- 528811

Bedrijf staat onder convenant